

GÖTEBORGS UNIVERSITET

HÅLLBARHETSMÄRKNING AV KURSER OCH PROGRAM

Miljöenheten
2014-03-31

Fastställd av Utbildningsnämnden: 2014-04-10
Omfattar hela Göteborgs universitet och gäller tillsvidare

Innehåll

1. Bakgrund	3
1.1 Varför en märkning av kurser och program?	3
1.2 Så kommer studenterna i kontakt med märkningen	3
1.3 Från miljömärkning till hållbarhetsmärkning.....	3
1.4 Varför uppdatera kriterierna för hållbarhetsmärkningen?	4
1.5 Syftet med reviderade kriterier	4
1.6 Arbetsprocess med att utarbeta förslag på nya kriterier för hållbarhetsmärkning.....	4
2. Ansvar för fastställande av kriterier samt beslut om hållbarhetsmärkning.	5
2.1 Ansvar för fastställande av kriterier	5
2.2 Beslut om hållbarhetsmärkning.....	5
3. Hållbarhetsbegreppet –utgångspunkter för hållbarhetskriterier	5
4. Kriterier för hållbarhetsmärkning.....	7
4.1 Hållbarhetsmärkning av kurser	7
4.2 Hållbarhetsmärkning av program.....	8
5 Kriterier	9

1. Bakgrund

1.1 Varför en märkning av kurser och program?

Sedan 2006 finns vid Göteborgs universitet en särskild märkning av kurser och program som berör frågor om hållbar utveckling. Ett syfte med märkningen är att följa upp det universitetsgemensamma målet i *Handlingsplan för miljö och hållbar utveckling 2011-2015* om att öka integreringen av hållbar utveckling i utbildningen. Andelen märkta kurser och program redovisas årligen i universitetets hållbarhetsredovisning. Ett annat syfte med märkningen är att särskilt synliggöra för studenter vilka kurser och program på de olika fakulteterna och institutionerna som behandlar frågeställningar kring hållbarhet. Märkningen har också sedan starten varit ett sätt att konkret försöka svara upp mot 2006 års tillägg till högskolelagen där högskolornas roll för en hållbar utveckling särskilt betonas:

”Högskolorna skall i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.” 1 kap 5 §, Högskolelagen

1.2 Så kommer studenterna i kontakt med märkningen

Märkningen kommuniceras genom den tryckta utbildningskatalogen och via universitetets webbplatser. I den tryckta utbildningskatalogen framgår vilka av alla universitetets kurser och program som är hållbarhetsmärkta, samt en kort text om vad det innebär. På universitetets webbplats www.gu.se finner studenten utbudet av kurser och program via denna sökväg: utbildning > kurser på grund och avancerad nivå > kurser inom hållbar utveckling. Ingen annan tematisk inriktning finns så tydligt i webbstrukturen.

1.3 Från miljömärkning till hållbarhetsmärkning

Fram till 2010 års utbildningskatalog användes en grön klöver som symbol för att beteckna i vilken omfattning hållbar utveckling behandlades på kurser och program. Märkningen omnämndes *miljömärkning*, trots att syftet redan då var att spegla innehållet av hållbar utveckling, – inte bara miljö.

Från och med 2011 års utbildningskatalog används istället symbolerna nedan, märkningen bytte samtidigt namn till hållbarhetsmärkning. Bakgrunden till detta var återkoppling på att den tidigare grafiska symbolen allt för ensidigt signalerade miljö. Att dessutom kalla märkningen för *miljömärkning* när syftet i själva verket var bredare ansågs missvisande.¹ Kriterierna för märkningen var alltså oförändrade och i sin korta version ser kriterierna ut såhär:

Kurs eller program som huvudsakligen behandlar hållbar utveckling, och där mer än hälften av kursen eller programmet har inslag som rör ekologisk, ekonomisk eller social hållbar utveckling.

¹ Kursmärkning "Utvärdering av märkning av kurser och program vid Göteborgs universitet efter inslag av miljö och hållbar utveckling", Ellen Lagrell, 2008.

Kurs eller program som delvis behandlar hållbar utveckling, och där mindre än hälften av kursen eller programmet har inslag som rör ekologisk, ekonomisk eller social hållbar utveckling

En lite längre vägledning för märkningen finns tillgänglig [här](#)

1.4 Varför uppdatera kriterierna för hållbarhetsmärkningen?

Ett antal mindre undersökningar om hur märkningen uppfattas har genomförts sedan märkningen infördes. Den senaste kartläggningen berörde Handelshögskolan och genomfördes av Jenny Haglind, student i kulturgeografi på uppdrag av Miljöenheten under 2012². I den kartläggningen framgick av intervjuer med kursansvariga att tydligare kriterier efterfrågades. Ett förtydligande av märkningen har också efterfrågats av andra fakulteter och institutioner i olika sammanhang, t.ex. i samband med interna miljörevisioner och årliga inrapporteringar i miljöledningssystemet.

1.5 Syftet med reviderade kriterier

Syftet med revideringen av nuvarande kriterier för märkningen är att göra innebörden av märkningen tydligare. I detta ingår att den instans som beslutar om märkning ska få bättre vägledning och studenterna ska kunna använda märkningen som en vägledning och garant för att kurser eller program verkligen innehåller ett tydligt hållbarhetsperspektiv.

Målet är en tydlig, trovärdig och transparent hållbarhetsmärkning med god förankring i kursplan och lärandemål, eller i fallet program, i programmets utbildningsplan.

1.6 Arbetsprocess med att utarbeta förslag på nya kriterier för hållbarhetsmärkning

Miljöenheten har i universitetets Handlingsplan för miljö och hållbar utveckling 2011-2015 haft i uppdrag att: ”*Uppdatera riktlinjerna för hållbarhetsmärkningen för att koppla märkningen till lärandemål på kurser*”. Denna rapport med förslag på reviderade kriterier utgör en kortfattad slutredovisning av arbetet. Processen har på Miljöenheten letts av Barbro Robertsson, tidigare lärare och forskare på Sahlgrenska Akademin. Inför arbetet har hållbarhetsbegreppets användning nationellt och internationellt studerats, särskilt avseende kriterier och metodik för hållbarhetsmärkning av kurser och program. Möten, diskussioner och workshops med olika grupperingar av lärare och forskare på Göteborgs universitet har genomförts. Dessutom har frågorna diskuterats med andra lärosäten nationellt samt i nätverk och organisationer såsom MLUH (nätverket Miljöledning i universitet och högskolor), HU2 (Hållbar utveckling i högre utbildning), internationellt inom ISCN (International Sustainable Campus Network) och NSCN (Nordic Sustainable Campus Network).

---

² Hållbarhetsmärkning av kurser på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, en kvalitativ intervjuundersökning gjord av Jenny Haglind på uppdrag av Miljöenheten, Göteborgs universitet inom kursen ES1600 Miljövetenskap i praktiken.

2. Ansvar för fastställande av kriterier samt beslut om hållbarhetsmärkning.

2.1 Ansvar för fastställande av kriterier

Miljöenheten har i uppdrag att utarbeta förslag till kriterier för hållbarhetsmärkning av kurser och program vilka därefter fastställs av Utbildningsnämnden. Resultatet av hållbarhetsmärkningen liksom hur märkningsprocessen har fungerat följs upp årligen av Miljöenheten och rapporteras till Utbildningsnämnden, som fattar beslut om eventuell revidering av kriterierna.

2.2 Beslut om hållbarhetsmärkning

Beslut om hållbarhetsmärkningen av kurser och program fattas på samma organisationsnivå som beslut om kursplaner och utbildningsplaner i enlighet med universitetets Arbetsordning och rektors Delegationsordning. För att rent administrativt märka en kurs eller ett program krävs därefter att en särskild ruta kryssas i vid inrapportering till GUBAS.

3. Hållbarhetsbegreppet –utgångspunkter för hållbarhetskriterier

Begreppet hållbar utveckling används på olika sätt i olika sammanhang. Föreliggande hållbarhetskriterier har följande utgångspunkter:

Begreppet hållbar utveckling omnämns ifrån Högskolelagens 1 kap, 5 §

Högskolorna skall i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

Denna bygger i sin tur på det internationella arbetet inom FN, som formulerades i Brundtlandkommissionens rapport *Our Common Future* 1987:

Mänskligheten har förmåga att skapa en hållbar utveckling – att försäkra sig om att utvecklingen tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Begreppet hållbar utveckling innebär gränser eller begränsningar – inte absoluta gränser utan gränser som sätts av dagens teknologi och samhällsorganisation, av naturresurser och av biosfärens förmåga att tåla effekterna av människans olika verksamheter.

I rapporten inför FN's världskonferens 2012, Rio+20, om hållbar utveckling: *Resilient People, Resilient Planet: A future worth choosing*, från FN's "High-level Panel on Global Sustainability":

För ett kvarts sekel sedan introducerade Brundtlandrapporten begreppet hållbar utveckling till det internationella samhället som ett nytt paradigm för ekonomisk tillväxt, social rättvisa och miljömässig hållbarhet (s 6, vår övers.)

och vidare:

Den långsiktiga visionen för panelen är att utrota fattigdomen, minska ojämlikheten och göra tillväxt inkluderande och produktion och konsumtion mer hållbar, och samtidigt bekämpa klimatförändringen och respektera en rad andra planetära gränser(s.6,vår övers).

Rapporten framhåller också att:

Det är viktigt att framhålla att hållbar utveckling inte är synonymt med "miljöskydd". Istället handlar hållbar utveckling i grunden om att erkänna, förstå och agera på sammankopplingar - framför allt de mellan ekonomi, samhälle och naturmiljö. Hållbar utveckling handlar om att se helheten ..... (s 15, vår övers.)

Hållbar utveckling är ett humancentrerat begrepp där människans utveckling och välbefinnande för såväl nuvarande som kommande generationer står i centrum. Det kan vara värt att betona, liksom det görs internationellt, att hållbarhetsmärknigen skiljer på EE (environmental education, miljöutbildning) och ESD (education for sustainable development, utbildning för hållbar utveckling)³. Detta innebär att rena miljökurser/program inte kan hållbarhetsmärkas med mindre än att komplexiteten i ekonomi, samhälle/människa, natur/miljö i ett globalt perspektiv hanteras. Inte heller kan kurser/program hållbarhetsmärkas om sociala frågor diskuteras utan att relatera till naturresurser.

Oavsett om utgångspunkten är naturvetenskaplig, konstnärlig, samhällsvetenskaplig, humanvetenskaplig, utbildningsvetenskapligt, medicinsk/hälsovetenskaplig eller ekonomiskt/juridiskt finns möjligheter att med utgångspunkt i det egna vetenskapsområdet anlägga ett hållbarhetsperspektiv.

---

³ Se t.ex. UNESCO: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-development/education-for-sustainable-development/esd-and-other-types-of-educations/> eller Arjen E. J. Wals, Geke Kieft: Education for Sustainable Development: Research Overview. [Sida Review 2010:13](#).

4. Kriterier för hållbarhetsmärkning

Nedanstående kriterier har utvecklats i syfte att förtydliga kraven för hållbarhetsmärkningen. Den ursprungliga versionen av dessa kriterier utvecklades vid University of Oregon men dessa har också använts av University of California, Irvine (UCI) samt Weber State University⁴. Listan innehåller mångvetenskapliga och tvärvetenskapliga frågeställningar och perspektiv, men likväl passar flera av kriterierna nedan in i traditionella akademiska discipliner. Kriterierna utgör ingen direkt översättning från den amerikanska förlagan utan har vidareutvecklats och anpassats till aktuella förhållanden genom diskussioner under den arbetsprocess som beskrivits ovan.

Hållbarhetsmärkningen utgår ifrån en lista med 10 kriterier som ska användas då kursansvarig/programansvarig arbetar med integrering av hållbar utveckling i kurser och program. Det finns också möjlighet att på fakultetsnivå eller programnivå utveckla mer detaljerade kriterier med begrepp och terminologi som är anpassade för specifika vetenskapsområden. Dessa skall dock innehållsmässigt utgå ifrån nedanstående kriterier. Till skillnad från tidigare modell för märkning krävs nu också att det framgår av kursplanens/ utbildningsplanens lärandemål hur kriterierna uppfylls.

Det kan vara viktigt att betona är att moment som rör hållbar utveckling, precis som alla övriga moment i universitetets utbildningar, ska vila på vetenskaplig grund. Ett kritiskt förhållningssätt och förmåga till kritisk analys är centrala färdigheter som bör uppmuntras och som har hög relevans för frågor som rör hållbar utveckling där entydiga svar och lösningar sällan finns.

Hållbarhetsmärkningen är liksom tidigare uppdelad i två nivåer ”hållbarhetsfokuserade” och ”hållbarhetsrelaterade”. Detta följer internationell praxis där ”sustainability focused courses” och ”sustainability related courses” är begrepp som används, se AASHE Stars⁵.

4.1 Hållbarhetsmärkning av kurser

Hållbarhetsfokuserade

För att en kurs skall märkas som hållbarhetsfokuserad krävs att minst ett av kursens lärandemål tydligt visar att kursens innehåll uppfyller minst ett av kriterierna nedan. Detta innehåll ska också, i enlighet med kriterierna, utgöra kursens huvudsakliga fokus.

Hållbarhetsrelaterade

För att en kurs skall märkas som hållbarhetsrelaterad krävs att minst ett av kursens lärandemål tydligt visar att kursens innehåll uppfyller minst ett av kriterierna nedan.

⁴ University of Oregon: <https://stars.aashe.org/institutions/university-of-oregon-or/report/2011-02-25/ER/curriculum/ER-5/>
University of California, Irvine: <https://stars.aashe.org/institutions/university-of-california-irvine-ca/report/744/ER/curriculum/ER-5/>
Weber State University: http://www.weber.edu/environment/Sustainability_Defined.html

⁵ The Association for the Advancement of Sustainability in Higher Education: <http://www.aashe.org/>

4.2 Hållbarhetsmärkning av program

Hållbarhetsfokuserade

För att ett program skall märkas som hållbarhetsfokuserat krävs att minst ett av programmets lärandemål⁶ tydligt visar att programmets innehåll uppfyller minst ett av kriterierna nedan. Detta innehåll ska också, i enlighet med kriterierna, utgöra programmets huvudsakliga fokus.

Hållbarhetsrelaterade

För att ett program skall märkas som hållbarhetsrelaterad krävs att minst ett av programmets lärandemål tydligt visar att programmets innehåll uppfyller minst ett av kriterierna nedan.

---

⁶ De lärandemål som här åsyftas är de lokala examensmål som formulerats vid sidan av de generella examensmålen och i förekommande fall yrkesexamensmålen som ges av [Högskoleförordningen \(1993:100\)](#)

5. Kriterier

Nedanstående kriterier ska avvägas utifrån respektive utbildnings mål och innehåll.

1. Hållbarhet som begrepp

Begreppet hållbar utveckling och dess historia i en global kontext samt det egna ämnesområdets relation till globala utmaningar.

2. Analys ur ett globaliseringsperspektiv

Hur produkter, tjänster, eller aktiviteter inom det egna livet eller inom det framtida professionella yrkesutövandet påverkar naturmiljö, sociala förhållanden och ekonomi i ett globalt perspektiv idag och i framtiden.

3. Naturens gränser

Demografisk utveckling och livsstil i relation till utnyttjandet av naturresurser eller ekosystemens begränsade kapacitet att tillgodose mänsklighetens behov.

4. Bevarande av ekosystem

Bevarande av naturresurser och praktiska metoder för att skydda och upprätthålla livskraftiga ekosystem inför den ökande mänskliga efterfrågan.

5. Mänskliga rättigheter och rättvisefrågor

Fördelnings-, diskriminerings-, hälso- och fattigdomsfrågor och samspelet mellan sociala orättvisor, ohälsa, naturmiljö och alla människors möjlighet till goda livsvillkor.

6. Värderingar, kultur och etik

Hur normer, kultur, religion, etik och sociala villkor kan tänkas påverka förhållandet mellan människa och natur.

7. Konsument- kundmakt

Hur krav på miljöhänsyn och socialt ansvarstagande från privata och offentliga kunder samt konsumenter påverkar individer, politiken och företags strategier och affärsmöjligheter.

8. Styrning och förvaltning

Hur regelverk, politik, ekonomiska styrmedel och frivilliga överenskommelser samt ledarskap formar mänskligt beteende samt staters och företags ageranden i relation till naturmiljö och sociala frågor.

9. Planering och design

Hur samhällsplanering samt produkt- och tjänstedesign har inflytande över människors välbefinnande och påverkan på naturmiljön.

10. Aktörers arbete och ansvarstagande

Olika globala och lokala aktörers arbete med, och uppföljning av, miljöprestanda samt socialt och ekonomisk ansvarstagande.